

Nemes G. Zsuzsa

Petrányi Ilona

INTERJÚ SZENTIVÁNYI JENŐ ÍRÓVAL*
MAYER OTTMÁR ÉS A HÍD MAGYARORSZÁGI
KAPCSOLATAIRÓL

1984 őszén a szabadkai Híd-konferencián dr. Nemes G. Zsuzsával előadást tartottunk Jelentés egy irodalmi nyomozásról a Híd és Bálint György kapcsolata ügyében címmel, amely a *Létünk* 1985. 1. számában jelent meg. A konferenciát követően tovább folytattuk a kutatást a Híd magyarországi terjesztése, kapcsolatai tárgyában.

Ennek a munkának egyik dokumentuma ez az interjú, melyet Mayer Ottmár egykori barátjával, Szentiványi Jenő íróval készítettünk, aki maga is részt vett a Híd magyarországi terjesztésében. Az 1984 novemberében és 1985 januárjában magnószalagra rögzített beszélgetésen részt vett Mayer Ottmárné Lovász Magda is.

Az interjú egyik készítője, dr. Nemes G. Zsuzsa, az irodalomtudományok kandidátusa, 1985 októberében rövid, súlyos betegség után, 39 éves korában elhunyt. Így rám hárul a fájó kötelesség, hogy közös munkánk egyik eredményét a nyilvánosság elé bocsássam.

dr. Petrányi Ilona

Nemes: Feltételeztük, hogy a Cserkész Szövetség székházában, ahol a Fiatal Magyarság szerkesztősége is volt, a II. emeleten kellett lenni egy szobának, ahol hivatalosan terjesztették Magyarországon a Hídat.

Szentiványi: Nos, kérem szépen, elmondjam a Cserkész Ház beosztását?

* Szentiványi Jenő (Ercsi, 1909. júl. 18—1986. szept. 11.) író. Középiskoláit Budapesten végezte. Tizennyolc éves kora óta jelennek meg tárcái, novellái különböző folyóiratokban. 1936—39 között közgazdasági hetilapoknál dolgozott. 1939-től 1944 okt.-ig a Pest c. napilap belső munkatársa volt. Ekkor munkahelyét elhagyta és a felszabadulásig illegálitásban élt. 1945-től 1950-ig az Anyag- és Archivál hivatalos lapjának szerkesztője. Jelenleg az Akadémia Kiadó munkatársa. Főleg ifjúsági regényei ismertek: *A fekete bocskor* (1937. ifj. reg.); *Lengyel sasfőkök* (regény, 1937); *A kőbaltás ember* (regény, 1937); *A nagy kaland* (regény, 1943); *Párbaj a levegőben* (elbeszélések, 1955); *A görög gálya titka* (ifj. regény, 1961); Magyar Irodalmi Lexikon, Akadémia Kiadó, Bp. 1965. További művei: *Az óceán virága*; *A postának mennie kell*. Könyveit több nyelvre lefordították.

Petrányi: Hát persze.

Szentiványi: Először is, mielőtt megvette volna a Nagy Sándor utca 6. számú házat a Magyar Cserkész Szövetség, ez egy előkelő, úri bordélyház volt. A szobabeosztás, minden megmaradt. Kicsiny szobák. Az I. emeleti szalonból lett, mondjuk úgy, a nagy tanácskozóterem, a II. emeleti kis szalonból pedig a kis tanácskozóterem. A vestibule nagyon előkelő volt, márvány kandallóval, és márványlépcsők vezettek fel az emeletre. Az első emeleten volt az országos vezetőtiszt szobája, a Magyar Cserkész szerkesztősége, aztán a közgyűlési terem, az ügyvezető főtitkár szobája, majd az elnök két szobája.

A második emeleten pedig a balszárnyon volt, a közgyűlési terem mellett a külügyi titkár szobája, mellette az országos vezetőtiszt szobája és a túlsó oldalon, a Vadász utca felé eső részen volt a folyosó végében egy előtér, ahol a kiadóhivatali kartotékok, akarom mondani, az előfizetők névsorai álltak dobozokban. Ebből nyíltott egy szoba, ott volt a Fiala Magyarorság szerkesztője. Balra pedig a könyvelőség és miegymás. Mellette voltunk aztán mi és a külügyi főtitkár. Úgyhogy Faust barátunk ott székelt a kiadóhivatali raktárhelyiség mögött egy kis szobában.

Ott szerkesztették a Fiala Magyarorságot, onnan terjesztett mindent, amíg Faust ki nem vált és valahol a Rökk Szilárd utcában a saját kiadóvállalatát meg nem csinálta.

Nemes: — Faust Imre volt kezdetben a Fiala Magyarorságnak is a...

Szentiványi: — a terjesztője, szakember volt.

Nemes: — Fantasztikus.

Szentiványi: — Egymást így ismertük. Integgettünk egymásnak, de mivel a Magyar Cserkész szerkesztőségében dolgoztam, és még egy szerkesztőség volt ott, a Vezetők Lapja szerkesztősége, tehát közelebbi kapcsolatba nem kerültünk.

Szentiványi: — Nos, kérem, ezt tisztáztuk. Mi van ezek után? Én harmincháromtól negyvenháromig a Magyar Cserkész segédszerkesztője voltam. Mindennap bejártam a szerkesztőségbe. Ez egyik mellékállásom volt. Egyébként a Távirati Irodánál dolgoztam harminckettőtől kezdve mint angol—német fordító és gyorsíró. Közben voltak ilyenek, hogy harmincháromtól a Magyar Cserkész, azután harminchattól az Üzlet című közgazdasági hetilap, s ugyanakkor egy másik közgazdasági hetilapnak, a Nagyvilágnak is a felelős szerkesztője voltam.

Harmincnyolcban Az Est lapokhoz kerültem, de aztán volt még sok minden negyvenégyig.

Nemes: — Ezzel kapcsolatban a konkrét kérdés úgy hangzana, hogy a Cserkész-házban és Faust Imre társaságában megfordult-e Bálint György?

Szentiványi: — Ezt nem tudom megmondani. Ott annyi ember nyüzsgött, végeredményben a ház egy 40 000 főnyi szervezet országos központja volt.

Nemes: — A házban teljesen szabad volt a ki-bejárkálás?

Szentiványi: — Természetesen.

Nemes: — Se portás, se igazolvány . . .

Szentiványi: — De portás volt, aki tisztelgett az embernek és ment. Arra vigyázott, hogy ne hurcoljanak ki semmit, mert a Cserkészbolt egyik fiókja, vagy a fő üzlete volt a földszinten, jobbra pedig a Cserkészbolt igazgatósága. Kerékpárok álltak az előcsarnokban, és a portás arra vigyázott, hogy valamit ki ne lopjanak, ezentúl pedig füttyült mindenre. Különben az jött és ment, aki akart.

Nemes: — Ez azt jelenti, hogy a ház mozgalmi szempontból jó hely volt.

Szentiványi: — Nagyon.

Nemes: — Mert semmiféle konkrét ellenőrzés nem volt.

Petrányi: — Visszatérve Faust Imréhez, ő hivatalosan a Fialat Magyarország terjesztőjeként volt a házban, vagy más minőségben?

Szentiványi: — Mint kiadó és mint terjesztő. A kiadóhivatalban dolgozott a terjesztésben. Mondom, a Magyar Cserkészt terjesztették, 40—50 ezer példányban jelent meg kéthetenként. Akkor az volt a legnagyobb ifjúsági hetilap. A Vezetők Lapja néhány ezer példányban jelent meg, és a Fialat Magyarország is, amely Teleki személyes lapja volt, a fiatal cserkészférfiak számára készült.

Petrányi: — Az előbb említette, hogy harmincnyolctól Az Est lapoknál is dolgozott. Hadd kérdezzem meg: Onnan nem ismerte Bálint Györgyöt vagy nem emlékszik rá?

Szentiványi: — De kérem, ismertem Bálint Györgyöt. Három szerkesztőség volt. Reggel megjelent a Pesti Napló, Bálint György ott dolgozott, délben Az Est és késő délután, 4 óra tájban a Magyarország. Aztán, amikor harmincnyolcban adótartozás címén államosították Az Est lapokat, a Pesti Napló megszűnt és a 70 főnyi szerkesztőség kb. 50 főre olvadt le. Egy csomó ember elment, és akkor Az Est is Pestre változtatta a nevét, egyébként Teleki Pál lapja volt. A Magyarország viszont két kiadásban jelent meg, reggeli Magyarország és esti Magyarországként. Ez 1939-től 1944. október 15-éig volt így.

Petrányi: — Én nem tudtam, hogy Pestnek köze volt Az Est lapokhoz.

Nemes: — Pest lett Az Estből.

Szentiványi: — Végeredményben jogilag, sajtójogilag a folytatása volt.

Petrányi: — 1938-tól ki volt a főszerkesztő Az Est lapoknál?

Szentiványi: — Bakos Ákos volt Az Est főszerkesztője, Földi Mihály a Pesti Naplóé, a Magyarország főszerkesztője pedig Szvatkó Pál.

Petrányi: — Van-e Bálint Györggyel kapcsolatban valami személyes emléke?

Szentiványi: — Semmi. A világ legszerényebb, leghalkabb embere volt. Leült az íróasztalához, elolvasta a napilapokat, elolvasta a külföldi sajtót, ami ott volt, és akkor nekiült belső vezércikket írni valamelyik szobában. Egy óra múlva letette a kész írást az asztalra és el-

ment. Az úgynevezett szerkesztőségi életben nem vett részt, megvoltak a maga körei. Barátságot, azt hiszem, egyedül Laczkó Gézával tartott.

Lovász: — Az sem véletlen. Mert a Laczkóhoz is mentem Ottmártól.

Nemes: — Tessék? Hogyan?

Lovász: — Egy szép napon azt mondta Ottmár, most fölmész vizsgázni Pestre, a Színiakadémiára. És mondta, hogy el kell mennem Laczkó Gézához is. A lakására kellett vinnem egy levelet, de hogy mi volt a tartalma, azt nem tudom.

Nemes: — És választ nem kellett hoznod?

Lovász: — De igen. És azt is tudom, hogy a válasz el lett égetve. Ottmár, amint megkapta, rögtön elégette. És Laczkó is, miután elolvasta a küldött levelet, elégette.

Nemes: — Hogy van ez? Akkor ezek szerint Laczkó és Bálint barátsága sem volt véletlen?

Lovász: — Bizonyára nem.

Petrányi: — Nem emlékszel arra, hogy ez a levélváltás Laczkóval mikortájt volt?

Lovász: — Kérlek szépen, ez 1936—37-ben lehetett. Így valahogy.

Nemes: — Éppen az időben, mikor Bálint volt a Híd magyarországi terjesztője.

Petrányi: — És valószínű, hogy ha nagyon odafigyelnénk, akár Az Est lapokban, akár a Hídban meg lehetne találni ennek valami következményét.

Nemes: — Visszatérve a Cserkészházhoz meg szeretném még kérdezni: Hogyan folyt bele ezekbe a házbeli dolgokba Sík Sándor?

Szentiványi: — Sík Sándor a Cserkész Szövetség egyik társelnöke volt. Valahányszor felutazott Szegedről Pestre, bejött a házba. A Vezetők Lapjába és a Fialat Magyarországba gyakran írt cikket. A Magyar Cserkészbe nem nagyon folyt bele, hiszen ott is volt pap. Koszterszitz Béla (Koszter atya) 1933-tól évekig a Magyar Cserkész szerkesztője volt. Utána Velösy Elek jött, aki már nem volt pap, hanem pénzügyi tanácsos, volt 12 gyermeke és még egy fogadott gyermeke is. Azután a cserkészek bálványa, dr. Shilich Pál fogorvos következett, „a nagyfőnök levelei” — ugye, csodálatos férfi volt, aki minden indián ügyeséget és egyebet tudott. Úgy dobta a baltát és vetette a lasszót, mint a filmhősök. Ő volt azután 1944-ig a szerkesztő.

Nemes: — Na most, érezhető volt-e Sík Sándor körül egyfajta baloldali szellemiség?

Szentiványi: — Már hogyan lett volna érezhető.

Nemes: — Vagy hozott-e a cserkész-lapokba konkrétan ő maga ilyet? Én arra akarok rákérdezni, hogy pl. mindaz, ami a Fialat Magyarországon a Szegedi Fialalokról megjelent, vagy amit tőlük hoztak...

Szentiványi: — A Magyar Cserkészben a következő történt 1940-ben vagy 41-ben. Velösy Elek volt a szerkesztő és egy Sík Sándorral való megbeszélés után olyan október 6-i emlékezés jött a Magyar Cserkész-

ben, amelyben a szerkesztői kopf úgy szólt, hogy ne meddően ünnepeljük 1849. október 6-át, emlékezzünk az újabb magyar vértanúkra is. Ez kb. 10—15 sor volt, és másnap Velősy Eleket leváltották. És ne feledjük, hogy a Cserkészlet nemcsak diákcsoportokból állt, sok iparostanuló-csapat is volt. Pl. a 13-as ezermester, a MÁVAG cserkészcsapata, az csupa ipari tanulókból állt.

Lovász: — Hogy hívták ezt a csapatot?

Szentiványi: — 13-as ezermester, ez a sorszámuk volt. A csapat sorrendben a 13. volt a magyar cserkészmozgalom megalakulásakor. De a zsidó gimnázium cserkészcsapata, úgy hiszem, Arany Jánosnak hívták, is egy csomó valóban baloldali embert nevelt ki. És még vidéken is voltak vegyes iparos- és diákcsoportok, bizony a parancsnok szellemétől függött, hogy klerikális irányba hajoltak-e el vagy sem.

Petrányi: — Reformátusok is voltak?

Szentiványi: — Igen voltak. Pl. Szentendrén két csapat volt, az egyik, a 902-es Tompa Mihály, az református volt, ez a polgári iskola körül csoportosult. A másik, a 914-es Endre-csapat, az pedig a plébánia körül. És volt egy palotaforradalom, elcsaptuk a káplánparancsnokot, és attól kezdve, mondjuk úgy, liberalizálódott a papi nevelés.

Nemes: — Na akkor a házzal és az egész ügygel kapcsolatosan már csak egy kérdésünk van.

Szentiványi: — Nos?

Nemes: — Hogy ott a házban, aki megfordult 1936 és 1938 között — mert azután kitiltották a lapot Magyarországról — ismerhette-e vagy kézbe kaphatta-e a Hidat?

Szentiványi: — Természetesen. Miután ott állt a kiadóhivatásban. Ott állt a Fiatal Magyarság, a Vezetők Lapja és a Híd is. Valaki bement, felemelte és kivitte.

Lovász: — Kiknek osztottál Te Hidat?

Szentiványi: — Kérem szépen, én 20 példányt kaptam a Fenyves Palitól. Dr. Fenyves Pál, a Franklin Társulat cégvezetője és ifjúsági lektora, első könyvem kiadója a Franklinnál.* Ez egy história. Mayer Ottmár 1934-ben elment Pestről. Egyébként mi csak Ottónak hívtuk, mert Ottmár szójátékra adott alkalmat, hogy ittmár-ottmár. Nos 34-ben elment.

Lovász: — 33-ban ment el.

Szentiványi: — Veled folyton vitám van. Te kötötted az ebet a karóhoz, hogy Ottmár velem 32-ben ismerkedett meg. Én kötöttem az ebet a karóhoz, hogy csak 33-ban ismerkedtem meg vele. Látásból ismertük egymást, mert ugyanabba a kocsmába jártunk, de csak 33-ban lettünk haverok.

Petrányi: — Az egyetemről ismertétek egymást vagy a kocsmából?

* A Szlovákiában született Fenyves Pál a 20-as évek végén és a 30-as évek elején Pozsonyban a Mi Lapunk (1925—1932) című főiskolai diáklap egyik munkatársa volt. A lap, valamint a baloldali beállítottsága révén a Sarló-mozgalommal is kapcsolatba került.

Szentiványi: — Tudjátok, hogy hol van a Szerb utca. A Pázmány Péter egyetem oldalával szemközt volt a közgazdasági egyetem akkor, annak előtte 1918-ig a budapesti bosnyák gyalogezred laktanyája. Nos a Veres Pálné utca és a Szerb utca sarkán volt egy kicsi szerb kocsmá, bunyevác volt a tulajdonosa, istenien főzött és nagyon olcsón. Úgyhogy oda járt az egész Pázmány Péter és az egész közgazdasági egyetem a tanársegédig bezárólag. Én a TTK-ra jártam geológusként, de átjöttem ide, mert 60 fillérért úgy meg lehetett ebédelni, hogy torkiág volt az ember, 1 pengőért pedig már rostonsült csirkét is kapott. Az olcsóság titka pedig az volt, hogy nem piacnyitáskor ment el a vendéglős vásárolni a Nagycsarnokba, hanem piac záráskor, és fele árért vette meg a holmit. No de ide járt Ottmár is, akit én úgy ismertem meg, hogy a Guttman-cégtől származó kezes-lábas amerikai szerelő ruhában járt, mivel éppen virágkertész volt a Fővárosi Virágkertészetnél. Akkor volt a gazdasági pangás éve, világszerte befagyott a valuta-átutalás, valutazárlat volt. Ottmár pénzt otthonról nem kapott (a papa tönkrement a terménykereskedéssel), ezért csapott fel virágkertésznek, hogy meghosszabítsa tanulmányi éveit és megszerezze az oklevelet. Amikor megismerkedtünk, én már nagyfiú voltam, a Távirati Irodánál dolgoztam éjszakai turnusban este fél 8-tól reggel fél 3-ig, tehát az egész napom szabad volt, az egyetemre is ráértem, és ott ebédeltem a kocsmában. Ottmár egyszer azon vitázott a Bódi komájával, hogy a Pál utcai fiúk fűvészkertje azonos-e a mostani Fűvészkerttel. Mire én közbeszóltam, hogy nem azonos, mert jó részét a Ludovika Akadémia parkjához csatolták. Így kezdődött a bemutatkozás, véletlenül. Később azt kérdezte Ottmár, van-e sok szabad időm. Hát szabad időm ugyan nem volt, mert akkor áprilisban nősültem meg, de kíváncsi voltam, hogy miért kérdezi. Azt mondja, hogy virágot szállítani. Mondom, hogy-hogy. Hát egyszerűen, tricikkel, szállítmányonként 2 pengő a nagyvásárcsarnokból a virágkereskedésekbe. És ha még egy triciklit szerzünk, ketten szállíthatjuk, és a végén osztozunk. Én azt mondtam röhögve, micsoda riport. Triciklis kifutó lettem virágkereskedésekben, Gelb Malvintól kezdve a külföldi virágosokig, és vagy három hónapig csináltam ezt, félrevágott micisapkával, a simli hátul volt, füttyültem és tartottam a két pengőjükért a markomat. Hát naponta 10—15 pengőt fejenként megkerestünk, ez egy óriási összeg volt. Aztán jött az ősz, akkor én lehervadtam, mondtam: esőben és hidegben nincs virágszállítás. Aztán Ottmár is kapott pénzt otthonról, úgyhogy ez az egész kertészeti história abbamaradt. De egy életre összekovácsolódtunk. Amikor aztán hazament és „libás lett”*, kaptam tőle egy levelezőlapot — csak levelezőlapon levelezett — azt írta: undorodom a libamajtól, a libahajtól még inkább.

Aztán 36-ban jött ismét egy lap, komám kollégák lettünk, saját lapom van, főszerkesztő vagyok. Aztán egy szép nap, 37. május táján

* Főkönyvelő lett egy szabadkai baromfi-exportőrnel.

jön egy lap, menyasszonyom, Magda Pestre megy, jelentkezni fog nálad, légy szíves ügyes-bajos dolgaiban segítsd.

Itt kezdődik egy újabb fejezet.

Néhány nap múlva dr. Fenyves Pál, aki könyvemet, *A fekete bocs-kort* kiadásra előkészítette, telefonált, hogy Jenő, gyere be kézirat-ügyben. Mondok, mi baja a kéziratnak? Annak semmi, a szerződést már aláírták, a napokban megkapod, Schöpflinnek is nagyon tetszik, ellenben egy közös barátunk szívbélije Budapestre jön Szabadkáról. Kérem, ki? Mayer Ottmárnak a menyasszonya. Kérlek szépen, ha már tudod, hogy hol szállt meg, értesíts engem, mert egy könyvcsomagot küldünk a címére. Nem lesz semmi gondja vele, a számla ki van egyenlítve, és azon fel van sorolva, hogy milyen regényeket tartalmaz, aztán vigye, ahová akarja. Így kezdődött. És így folytatódott: Hazamegyek este, azt mondja a feleségem, Vámosy Ilona, aki a miniszterelnökség sajtóosztályán dolgozott (ott volt később Teleki sajtótitkára): Kérlek, valami nőszemély keresett téged, szabadkai. Mondom, Jézus Mária, az az Ottmár menyasszonya. (A feleségem Ottmárral egyszer találkozott, mert bejött megnézni a kocsmát, ahol mi „dorbézolunk”, akkor látta őt először és utoljára is.) Nos, a hölgy a Hungáriában szállt meg, a II. emeleti 16-os szobában és óhajt velem találkozni. Másnap 12-kor jelenkeztem a szállodában, szóltam a főportásnak, hogy szóljon fel a II. emeleti 16-os szobába, hogy várom a hölgyet a bárban, az ajtóval szemközti asztalnál. Ismertetőjel három fehér szegfű és egy monokli. Pillanatokon belül beviharzott a hölgy és megállt az asztal előtt, bírálóan végigmért és azt mondta: — Nem értem, hogy az Ottmár mit eszik magán. Maga egy tipikus zsúrfiú. Ezek után kiderült, az ügyes bajos dolgok veleje az, hogy a hölgy a Színiakadémiára akar beiratkozni és némi kis protekcióra lenne szüksége. De nem kellett protekció az Akadémián, mikor kiderült, hogy a nő Szabadkáról jött és a magyar kultúrát akarja a határon túl terjeszteni. Én közben beszéltem Ódryval, Hettyey Arankával. Pillanatokon belül levizsgáztatták és megkapta a leckekönyvét azzal, hogy szeptemberben jelentkezék és akkor megkapja a további feladatokat. Mint később kiderült, ez kiváló alkalom volt arra, hogy bármikor legálisan Pestre jöhessen. Megmutatta az indexét és máris . . .

Nemes: — Kizárólag erre a célra kellett?

Lovászy: — Igen.

Szentiványi: — Ezek után Magda egyhavonként-kéthavonként utazott fel Pestre. Miután már Ottmár feleségül vette, és azután, hogy 38-ban megszülte Zsuzsit, már ritkábbá váltak a látogatások, de mindig ott volt a megfelelő bejegyzés a leckekönyvben. Aztán később, évek múlva derült ki, már 1946-ban, hogy a Fenyves Pali által Magdára bízott könyvcsomagok, regények a Prager Verlag ideológiai kiadványai voltak, melyeket a Franklinnál átkötöttek. Ezt is Fenyves Pali intézte.

Lovászy: — Én azt hittem, hogy Te csináltad!

Szentiványi: — Egy frászt, hogy tudtam volna ezt én megcsinálni.

Ott átkötötték, még a papírszín is egyezett, az első és az utolsó ív példaul egy Bontempelli regénnyel volt azonos, közben pedig Marx, Engels, Lenin, Sztálin broszúrák voltak belekötve.

Így kezdődött kapcsolatom a jugoszláviai mozgalommal, jóllehet, akkor nem volt tudomásom minderről. Ezt nem mesélte el sem Ottmár, sem Fenyves Pali, aki különben 43-ban bevonult Nagykatára és nyoma veszett. A fia, Fenyves György újságíró, ma is él. Azt sem tudtam meg soha, hogy Fenyves Pali hogyan ismerkedett meg Ottmárral. Én egy vonalon csináltam a „balhékat”, mondjuk úgy, a Híd körül, a Híd terjesztésével.

Lovászy: — Kiknek adtál Hidat?

Szentiványi: — Sík Sándornak adtam, aztán Veres Péternek küldtem, Illyés Gyulának adtam a Centrál-kávéházban. Ott számos irodalmi kör volt, mert nemcsak a Franklin körül tömörülő írók látogatták délután, hanem az Egyetemi Nyomda, a Diárium szerkesztősége körül tömörülő írók is. Ortutay Gyula, Sőtér István, Fekete István például. Fekete első, díjnyertes regénye is az Egyetemi nyomdában jelent meg. Aztán Pusztasándor, a leányfalusi káplán, majd később plébános kapott és mit tudom én már, hogy ki még. Hisz olyan nyüzsgés, kavargás volt körülöttünk. Akiről ugyanis az ember úgy vélte, hogy ez talán nem tartozik a barna ingesek közé, arra már odafigyelt.

Nemes: — Milyen volt a Híd fogadtatása nálunk, abban a körben — gondolok például a Centrál-kávéházra —, ahol ismerték és olvasták viszonylagos rendszerességgel?

Szentiványi: — Kezdjük azon, hogy a Híd valami új szint dobott bele a magyar irodalmi életbe, illetve abba a kicsiny vagy nagyobb körbe, amely a harmincas években a Centrál körül kialakult. Új, friss hang, másfajta problémák, amit mi addig nem ismertünk. Mondjuk úgy, a határokon kívüli területen élő magyarság problémáit, a földműves, a földnélküliség, vagy a gyári munkások problémáit. Ezek nálunk addig, amíg a Híd nem került ide, teljesen ismeretlenek voltak, nem törődött velük senki, mert magyarságtudat nem folyt ezeken a területeken. Kivéve a Teleki égése alatt, de az egészen más jellegű volt. Így érthető, hogy egymás kezéből szedték ki a lapot és vitáztunk rajta. Hiszen fiatalok voltunk. Öregek nagyon kevesen jártak közénk. Az öreg Schöpflin kívül, aki hivatalból volt ott, nem nagyon emlékezem arra, hogy befutott, mondjuk úgy, a társadalmi ranglétrán felemelkedő író a társaságban forgolódott volna. No, a falukutatók jártak közénk, a divatos nagy írók nem. Ami visszhang volt ott a társaságban, az feltétlenül tovább gyűrűzött, mert nem hiszem, hogy csak a Centrálban beszéltek a Hídról az asztaltársaság tagjai, hanem maguk egyéb ismeretségi körében is.

Petrányi: — Közvetlenül honnan kapta a Hidat?

Szentiványi: — Kérem szépen, Fenyves szlovákiai születésű volt, Pozsonyban járt egyetemre és azután került vissza Magyarországra. A

Sarlósokkal továbbra is kapcsolatot tartott, úgyhogy szerintem ő volt a Sarlósok magyarországi rezidense.

Nemes: — Igen, nekem volna egy kérdésem. Én ismerem a Fenyves Pál fiát. Mennyit tudhat Gyuri apjának erről az életéről?

Szentiványi: — Nem tudom, hogy Gyuri, mit tud. Póli, a Gyuri anyja, az egy-két dolgot tudott. De különben Pali annyira konspirált, hogy a gyerek...

Lovászy: — Hány éves most?

Szentiványi: — Kérlek szépen, kb. 49—50.

Lovászy: — Akkor nem sokat tudhat.

Szentiványi: — Én mondtam el a Gyurinak egy-két dolgot az apjáról, mert annyira jóban voltunk a családdal. Egy érdekesség: amikor 54—55-ben feketelistán voltam, Fenyves Gyuri azonnal felajánlotta a nevét, és én töméntelen hangjátékot írtam Fenyves György néven 1955—56-ban, amelyek futottak a rádióban.

Petrányi: — Persze az apjáról semmiféle lexikonban nem emlékeztek meg. Vagy tud ilyenről valaki?

Szentiványi: — No hát ez a játék, a könyvcsomagok, a broszúrák és egyéb, Szabadka és Budapest között folyt kérem szépen, egészen 1941-ig, amikor is a Hidat betiltották és „dicsőséges megszállásunk” elkövetkezett. Azután már semmi értelme nem volt a konspirálásnak olyan mértékben, hiszen szabadon lehetett utazni Szabadkára, az ember úgy ment, ahogy akart.

Lovászy: — Na, na, nem mindenki utazhatott!

Szentiványi: — Éppen azt akarom mondani, hogy én különleges helyzetben voltam, mint akkor pillanatnyilag a Közellátási Értesítő egyik szerkesztője. Amikor 1941 nyarán az akkori közellátási miniszter, Györffy-Bengyel Sándor tábornok levonult megfelelő sajtókísérettel Szabadkára, én is a kíséretében voltam és a Bárányban tartott vacsorán mindenkiel összehaverkodtam. (Egyébként Györffy-Bengyel Sándor szentendrei volt. A gyermekeivel együtt jártam tánciskolába, onnan adódott a nagy barátság, hogy bármikor bemehettem hozzá.) A kapcsolatokat akkor én kiépítettem, úgy hogy ezután bármikor le akartam menni riportra, szabad utam volt, mondjuk úgy, belépési engedéllyel. Ottmárral kétszer vagy háromszor Palicson találkoztunk, mert azért kerültük a feltűnést. Két félmeztelen ember egymás mellett hever a homokban, ugyebár, és beszélget. Rengeteg ember hever ott, ismeretlenek egymás előtt, és el kell ütni az időt. Aztán jött a döbbenetes hír, valamikor...

Lovászy: — Egy pillanat. Engedd meg, hogy megkérdezzem, emlékszel te arra, amikor a kíséretében voltál ennek a Györffy-Bengyel Sándornak? És emlékszel te a kegyelmes úrnak az egyezségére a bácskai búzával kapcsolatban?

Szentiványi: — Ó igen, akkor derült ki a főispáni értekezlet során, amit mi addig nem tudtunk, hogy Magyarország egyetlen gramm élelmiszert sem szállíthat ki Bácska-Bánátból, mert az egész készlet a né-

met birodalom részére van lefoglalva. Úgyhogy végigjártuk a csodálatos élelmiszerüzleteket és raktárakat, csorgott a nyálunk, és még kóstolót sem kaptunk, mert mindenütt német felügyelők voltak. Ez akkor derült ki, ott.

Lovász: — És akkor találkoztál Ottmárral Palicson, és akkor mondtad meg neki ezt.

Nemes: — És akkor szervezte ő a szabotázsakciókat és gyújtották fel az agrármunkások a gabonát.

Szentiványi: — Igen. Nézzétek, akkor már a partizánmozgalom eléggé erős volt Szerbiában, nem tudtak vele megküzdeni. És Vajdaságban is. Soknemzetiségű volt. Úgyhogy, amikor 1941 szeptemberében jött a MOT (Magyarországi Tudósító, a Távirati Iroda belföldi vetélytársa) híre, hogy az észak-bácskai kommunistákat és partizánokat lefogták (ez augusztus végén történt), akkor döböntem rá, hogy a szabotázsügyben a háttérben milyen szerepe volt Ottmárnak. Mert Ottmár volt az első, akit lefogtak.

Lovász: — Nem az első volt. Őt akkor fogták le, amikor már egy egész csomó embert lefogtak.

Szentiványi: — De mint partizángyanúsát akkor még nem. Mint kommunistagyanúsát igen.

Lovász: — Először volt két halálos ítélet, a Hegedűs Ferencé és Licht Józsefé, akiket kivégeztek gyújtogatási akcióban való részvétel miatt. Utána lefogtak egy csomó embert. Ottmár majdnem utolsóként bukott le, akkor, amikor már mindenki rá vallott. És törbe csalták. Topolyáról jött az illető, aki illegális találkozót kért tőle Palicson. Társai le akarták beszélni a találkozóról. Ő azt mondta, ha nem megy el oda senki, akkor esetleg nagyobb baj lesz. Elment, és a kémelhárítók karjai közé szaladt.

Szentiványi: — Akkor én a Pestnek rendőri rovatvezetője is voltam. A rendőri rovatvezetők testülete a főkapitányság épületében, a jobb kaputól balra terült el, két szobányi birodalomban, és szemben vele volt a MOT. Az ember minden este, mielőtt hazament — mert napközben ott mi, a délelőtti lapok tanyáztunk és szedtük fel a híreket — automatikusan benézett, hogy a Sajtóirodán a nagykönyvben, a feketekönyvben van-e valami olyan jelentés, amit reggel fel kell dolgozni, és utána átment a MOT-hoz, amely pontosan szemben az ajtóval helyezkedett el, és megnézte, hogy van-e valami magyarországi ügy. Mondjuk úgy, szinte könyvomatosban elsőül olvastam, hogy a szabadkai kommunistákat és partizánokat letartóztatták. Erre azután másnap reggel egyenesen felmentem Fenyves Palihoz és azt mondtam, hogy Ottmár lebukott...

Nemes: — Nevek is voltak felsorolva?

Szentiványi: — Nem. Ottmár lebukott, ez az érzésem, most már egy kicsit vigyázni kell. Mire a Pali azt mondta a busa bajusza alatt, hogy a szálakat elvágjuk és kész. Nincs többé könyv, nincs többé broszúra, megszakítjuk az összeköttetést. Nehogy további lebukás legyen. Ekkor derült ki, ebből a megnyilatkozásából, hogy a dr. Fenyves Pál

ugyancsak benne van a dolgokban, hogy milyen vonalon, azt ma sem tudom. Aztán jött november 18-a. Bent csellengtem a városban este, bemegyek a Sajtóirodába, bemegyek a MOT-hoz — egy kolléga körmölt, egy gépírókisasszony unatkozott — mondtam, hogy na, van valami érdekes a világon? — Á semmi. Ördög-pokol. Itt lopja az ember az idejét. Van egy meg nem erősített hír, de azt még nem lehet kiadni; 15 embert felakasztottak a szabadkai huszárlaktanya udvarán, azt a 15 embert, akit mint kommunistát és partizánt ítélték halálra. Mire hazamegyek a Sashegyre, lányom, jó, aki akkor hatodik éves volt — azzal fogad, hogy itt van a Magda néni, nagyon sír. Mondom, hol? — Bent van az anyuval a hálószobában. Összeszorult a mellem, ránéztem Magdára és láttam, hogy már tudja. Aztán kiderült, hogy ő már három napja Pesten volt, és a vezérkari főnök 18-án fél 6-ra — miután előzőleg már kilincselte nála — odarendelte magához. De ez már a Magda története tovább.

Örütséget csinált Magda, mert amikor a vezérkari főnök 6 órakor egy telefonhívás után azt mondta, hogy az ügy elintéztetett, ő hálája jeléül letette az asztalra azt a jelentős összeget, amit Szabadkán kinkeservesen összegyűjtöttek a honvéd özvegyek és árvák javára, de valójában azért, hogy ne legyen halálos ítélet. Mire Szombathelyi üvöltve kirúgta. A vezérkari főnökség akkor a Várszínház melletti két épületben volt. Aztán Magda zokogta el, hogy a folyosón hallotta, két altiszt beszélgetett, és az egyik nevetve mondta, na, a szabadkaiaknak megkötötték a nyakkendőjét. És akkor tudta meg, mert ez a mondat olyan egyértelmű volt. Akkor bennem csak egy gondolat élt, hogy Uristen, Magdának nem szabad hazamennie, mert holtbiztos, hogy az állomáson lefognák. Szombathelyit ismerve ez feltételezhető volt, hisz a VKF hada, a sajtó, és propagandaosztály is ott volt a vezérkar épületében, mondjuk úgy, Szombathelyi volt a haditudósító századnak a legfőbb parancsnoka. Magdának nem szabad hazamennie. —

Belebújtam a felöltőmbe, visszafordultam, fölmentem Fenyves Palihoz. Ott laktak a Ferencz József (mai Belgrád) rakparton és azt mondtam neki, hogy Pali gyere le, én fázom, fáradt vagyok, igyunk meg egy fél liter forralt bort. Akkor még a viadukt alatt volt egy matróz-kocsmá, oda mentünk. Elmondtam Palinak, hogy befejeztetett minden, Ottmárékat felakasztották, viszont Magda örütséget követett el, megpróbálta megvesztegetni a vezérkari főnököt, mire Szombathelyi üvöltve kirúgta: mars ki innen, mars haza! Mit csináljunk? Akkor én még nem voltam benn a konspirációkban, mint később. Pali rám mordult, hogy akkor menj a fenébe, nekem még dolgom van. Sok dolgom van, mielőtt holnap bemegy a szerkesztőségbe, gyere be hozzám, vagy még jobb — tudod fél 8-kor indulok —, ha az Irányi utca és a Ferencz József rakpart sarkán találkozunk. Egy borítékot nyomott a kezembe. Keresztlevél, születési bizonyítvány, bejelentőlap és egy ún. személyi lap volt benne. Akkor ez volt a személyi igazolvány. Ezt már nem tudtam elintézni, az aláírást és a pecsétet a személyi lapon. Már nem em-

lékszem, hogy milyen névre szolt a három okmány, illetőleg a négy okmány, mert a személyigazolólap is ki volt töltve, csak a népszerűnyilvántartó vezetőjének az aláírása és a körpecsét hiányzott róla. Én pedig azt mondtam magamban, hogy „va banque”. Volt egy csodálatos főtördelője az Athenaeumnak, a Luder Feri bácsi, akit nagyon szeretünk. Korán lementem a nyomdába tördelni, félrehívtam egy cigarettára és mondtam neki, hogy Feri bácsi, lenne egy nagy kérésem „va banque” és előhúztam a személyi igazolólapot. Erre kéne egy aláírás és pecsét. Az öreg rámnézett, kissé elmosolyodott, majd azt mondta: — Hát te is fiam. Ez volt az egész. Elvitte délben fél 12-kor, úgy látszik, ragyogó vésnökei voltak az Athenaeumnak, és nemsokára ott volt a lapon egy tökéletes pecsét és aláírás. Egyébiránt vad szociáldemokrata volt az öreg, dehát ott az volt mindenki. Palkó Sándor, aki később az Athenaeum vezérigazgatója lett, ott volt szedő.

Nemes: — Az én nagyapám valamikor az Athenaeumban volt gép-szerelő. Szedőgép-szerelő.

Lovász: — Most légy szíves, mondd el azt, hogy három napig hogy feküdtem nálatok lázasan és utána hogy kísértél el Miskolcra és kinek adtál át.

Szentiványi: — Az úgy történt, hogy másnap, amikor már rendben voltak az okmányok, felmentem Fenyves Palihoz, aki azt mondta:

A barátnődnek állása is van.

— Mondom, aztán hol?

— Miskolcon, a művésztelepen.

— Hogyhogy?

— Kérlek szépen, ő lesz a főgazdasszony.

Egyébként személyi lapján a foglalkozása úgy szerepelt, hogy üzletkötő. Akkor találkoztam először ezzel a kifejezéssel, ez az ügynöknek volt a finomított változata.

Nemes: — Zseniális. Annyit utazik, amennyit akar. Teljesen szabad mozgása van.

Szentiványi: — Ezek után reggel azt mondtam Bakos Ákosnak, a főszerkesztőnek, hogy szeretnék Miskolcra menni riportra, mert a lilafüredi erdőgazdaságnak van egy csodálatos pisztrángtelepe, ahol a kis pisztrángokat keltetik. Mire az öreg azt mondja, menj le Marton Jánoshoz, a gondokhoz, és állíttasd ki az útielőleget, és ne felejts el két pisztrángot hozni nekem.

Első osztályú gyorsvonati szabadjegyem volt, ezek után a hölgynek is megváltottuk az első osztályú jegyet. Ez volt a legbiztonságosabb, mert az első osztályon nem volt razzia. Békésen elmentünk Miskolcig, elkísértem a Csabai-kapuzhoz, ott volt a művésztelep nagy parkja. A kapuban elbúcsúztam és szabad útjára engedtem. Az irodán kellett jelentkeznie. Vagy tíz nap múlva kaptam egy névtelen levelezőlapot Miskolcra, feladó és aláírás nélkül, hogy minden rendben.

Aztán már csak 1946-ban láttam újra. Illetőleg volt még egy találkozásunk, a Miskolci Színháznak volt egy presszója — minden hely-

beli művész és értelmiségi oda járt —, ott láttam Magdát hónapokkal később egy színész- és festőművész-bandával. Odakacsintottam és mentem tovább.

A további történet már az övé. MOKÁN KOMITÉ és mit tudom én. Aztán jött a saját történetem.

Lovászy: — Amikor a nyilasok halálra ítélték.

Nemes: — Az már egy másik történet.

Szentiványi: — Ha az ember utólag visszagondol, ragyogó és színes életünk volt.

Lovászy: — És fájdalmas.

Szentiványi: — Olykor ez ezzel jár.

Nemes: — De igazi élet volt!

Lovászy: — Azt hiszem, ha újra kezdenénk, ugyanezt csinálnánk.